

PRACOVNÉ ZMLUVY Z THONETOVSKÉHO VEĽKOSTATKU

Katarína Beňová

Gymnázium sv. Vincenta de Paul, ul. 17. novembra, 955 01 Topoľčany
e-mail: benova.benova@gmail.com

Abstract:

Beňová, K., 2008: Working Contracts from the Thonets' lordship. Acta Mus. Tekovens, Levice 7: 138-143.

The lordship of Velke Uherce got to the ownership of Thonets' family. Working contracts from years 1915 and 1916 inform us very interestingly about working conditions of Thonets' lordship workers. These contracts were agreed between the keeper of the lordship and the reeve due to spring and autumn works taking place as well as due to crop. They contain information on the number of hired labourers, area of terra wainabilis, forms of rewarding, length of working time and indirectly on the level of education of the seasonal workers.

Key words: Velke Uherce, Thonets', Thonets' lordship, lordship. working contracts

Veľké Uherce sú už nerozlučne späté s podnikateľskou rodinou Thonetovcov, ktorá kúpila veľkouherecké panstvo v roku 1865. Postupne sa majetok rodiny v tejto oblasti rozrastal a okrem chotára Veľkých Uheriec sa rozprestieral i v chotári Kolačna a Pažite. Tvorili ho hory, poľnohospodársky veľkostatok a továreň na výrobu ohýbaného nábytku.¹

Tribečské múzeum v Topoľčanoch má vo svojom zbierkovom fonde niekoľko predmetov, ktoré sú späté s touto významnou rodinou.

Na prvom mieste treba spomenúť známe stoličky – thonety, ktoré vynikali svojou kvalitou a ľahkosťou, čiernobiele tlačené kresby továrne na výrobu ohýbaného nábytku v Halenkove na Morave a v Bystřici pod Hostýnem na Morave, ktorých majiteľmi boli bratia Thonetovci, smútočné oznámenia o úmrtí Júliusa Thoneta z 8. marca 1939 a o úmrtí Karolíny Thonetovej z 28. augusta 1943 či poľnohospodárske pracovné zmluvy.

¹ Uhlár, V.: Veľké Uherce. Vlastivedné múzeum Topoľčany 1980, s. 67.

Práve spomínaným pracovným zmluvám sa chceme venovať v tomto príspevku.²

Poľnohospodárske pracovné zmluvy boli uzatvorené vo Veľkom Poli 5. februára 1915 a 25. februára 1916 medzi hospodárskym vedením rodiny Thonet, zastúpeným jej hospodárskym správcom Móricom Schiffom na jednej strane a Jánom Balázom z Veľkého Poľa, robotníckym gazdom a ním najatými robotníkmi na strane druhej. Jedná sa o osem rukopisných listov, ručne zošitých.

Časť pracovnej zmluvy

² Zmluvy z maďarčiny preložil Michal Pollák z Veľkých Uheriec.

Zmluvy boli uzatvorené z dôvodu konania žatevných, zväžacích, mlatobných, jarných a jesenných prác.

110 robotníkov (55 mužov a 55 žien) sa v nich zaviazalo v chotároch obcí Veľké Uherce, Kolačno a Pažiť zobrať z pola všetku úrodu t. j. zožať, zozbierať, pohrabať, poviazať do snopov a poznášať do krížov, vymlátené obilie vyčistiť a uložiť v sýpke, vymlátenú slamu uložiť do stohov a po skončení mlatby všetko okolo stohov poupratovať.

Obsiata plocha, ktorú bolo treba zozbierať bola približne 290 maďarských holdov žita, 36 maďarských holdov miešanky, 270 maďarských holdov jarného jačmeňa, 100 maďarských holdov ovsu a 140 maďarských holdov zmiešaného zrna, žita a raže.³

Žatevné práce sa museli začať vtedy, keď to zamestnávateľ považoval za potrebné. Na začatie prác však musel včas upozorniť robotníckeho gazdu.

V súrnych prípadoch mali robotníci pracovať v nedeľu i vo sviatok.

Robotníci boli povinní zozbierať všetky poľnohospodárske plodiny bez ohľadu na množstvo a kvalitu úrody. Ak by úroda premokla museli vykonať všetky potrebné práce pri jej sušení. Za každú škodu, ktorá by vznikla z ich nedbanlivosti boli kolektívne zodpovední.

Zamestnávateľ mohol zapojiť do prác svojich sluhov alebo ním najatých robotníkov, ktorých žatevní robotníci museli medzi seba prijať. Pre urýchlenie žatevných prác sa mohli použiť žacie stroje.

Počas vykonávania prác bol zamestnávateľ povinný zabezpečiť pre robotníkov stravovanie vrátane gazdu. Na jeden pár pracovníkov na dobu šesť týždňov bolo určených v zdravom kvalitnom zrne 50 kg žita, 45 kg žita a raže, 45 kg jačmeňa a 12 kg fazule.

Kosba na veľkostatku (foto zo súkromnej zbierky)

³ Hold kataszteri – maďarský názov pre katastrálne jutro = 0, 5755 hektára.

Na osobu pripadli na týždeň 2 kg tvarohu, ale iba počas žatevných a mlatobných prác. Na jedného muža boli pridelené 4 dc pálenky, na ženu 2 dc pálenky na deň a na nedel'u na osobu 0, 25 kg mäsa. Každý pár dostal na celú dobu žatvy 3 kg slaniny a na dobu šesť týždňov osem korún na nákup soli, masti a zeleniny. Spomínané potraviny po prerátaní na peňažnú hodnotu predstavovali na jeden pár pracovníkov 47 korún a 82 halierov.

Zamestnávateľ musel zabezpečiť drevo na varenie a pečenie ako aj všetky potrebné nádoby na prípravu jedla.

Za vykonanie prác malo z obilia z prvej i druhej triedy prináležať gazdovi a robotníkom z ručne zožatého 10% a strojom zožatého 8%.

V prípade poškodenia úrody počasím mali robotníci právo žiadať pred začatím prác odmenu v peniazoch, a to dennú mzdu pre muža 200 halierov, pre ženu 150 halierov a celodennú stravu k tomu. Pri voľbe zmeneného odmeňovania sa malo rozhodovať hlasovaním, v prípade rovnakého počtu hlasov žrebovaním.

Zožaté a vymlátané obilie nižšej kvality malo byť rozdelené robotníkom hneď večer pri mlátiacom stroji.

Za práce, ktoré nesúviseli so žatvou mali dostať robotníci mzdu - muži 170 halierov a ženy 150 halierov na deň a k tomu spomínané stravovanie. Okrem toho dostal každý pár pracovníkov na dobu trvania celej mlatby 2 koruny ako odmenu za uskladnenie slamy.

Jarné a jesenné práce boli odmeňované sumou 160 halierov u mužov a 140 halierov u žien. Muži pod 18 rokov a ženy pod 16 rokov mali byť odmeňovaní podľa fyzickej zdatnosti a usilovnosti od 60 halierov a viac na deň.

Robotníci boli povinní všetko pracovné náradie (koše, motyčky, kosáky, nože, hrable) priniesť so sebou.

Zmluva obsahuje i tzv. zvláštne ustanovenia: špagáty potrebné ku viazaniu obilia boli robotníkom vydané podľa váhy a podľa váhy boli brané späť. Po odpočítaní 2% straty zvyšok straty boli povinní hradiť robotníci zo svojich prostriedkov.

Robotníckemu gazdovi bola pri podpísaní zmluvy vydaná záloha vo výške 150 korún, ktorá bola pri konečnom vyúčtovaní odpočítaná. Svojevoľné vrátenie peňazí nemohlo ovplyvniť platnosť zmluvy.

Všetky prípadné sporné záležitosti sa mali riešiť podľa ustanovenia I. článku príslušného zákona z roku 1898.

Na jarné práce sa malo prijať 20 mužov a 45 žien, na jesenné práce 30 – 40 mužov a 100 žien.

Po skončení žatevných prác mali byť všetky ženské pracovné sily prepustené, kým zostávajúcich 55 mužov má byť zamestnaných čiastočne pri mlatbe a pri iných poľnohospodárskych prácach.

Všetci pracovníci, ktorí boli zamestnaní pri jarných, žatevných a mlatobných prácach mali povinnosť nastúpiť aj do jesenných prác – previesť zber zemiakov a repy. Pri jesenných prácach boli stravovacie podmienky rovnaké ako pri jarných prácach, ale pre každého pracovníka boli vydané aj zemiaky podľa spotreby, najviac však 1 kg

na osobu, no prídel fazule sa znížil o jednu tretinu.

Pridelenie pracovníkov na jednotlivé úkony určoval zamestnávateľ.

Pomocníkov prijatých na urýchlenie prác platili pracovníci zo spoločného zárobku, prípadne podľa dennej mzdy.

Pri jarných a letných prácach dostal gazda za dozor za každý pracovný a sviatočný deň 3 koruny a 50 halierov, podgazda za každý pracovný deň 2 koruny.

Na 35 osôb bola pridelená jedna kuchárka, na 70 osôb dve a pri viacerých stravníkoch sa malo postupovať podľa uváženia zamestnávateľa. Hlavná kuchárka dostala na deň 2 koruny.

Keby chcel zamestnávateľ prevádzať strojovú mlatbu aj pre iné osoby, zmluvní pracovníci boli povinní previesť aj tieto práce, a to buď za dohodnutú dennú mzdu, alebo za 4% podiel.

Otruby získané zo zomletého obilia určeného na chlieb a stravovanie robotníkov zostali vlastníctvom gazdu, ktorý bol povinný mlieť obilie podľa miestnych zvyklostí tak, aby kvalita chleba a múčnych jedál neutrpela ujmu.

Robotníci museli nechať 10% zo zarobeného obilia ako zálohu až do vykonania všetkých jesenných prác podobne ako robotníci zamestnaní pri jarných prácach museli nechať na každú osobu po 5 korún. Táto suma im mala byť po skončení jesenných prác riadne vyúčtovaná.

Denná práca začínala pri východe slnka a končila pri jeho západe. Pracovníci mali nárok na dve polhodinové prestávky na raňajky a na olovrant a na jednohodinovú prestávku v čase obeda. V októbri sa raňajšia a popoludňajšia prestávka zrušila.

Každý pracovník, ktorý by do roboty bez vážnej príčiny (choroba alebo úradné povinnosti) nenastúpil, musel by zaplatiť za každý zameškaný deň 80 halierov pokuty.

Gazda sa zaviazal, že z obcí Oslianskeho okresu okrem obce Veľké Pole žiadnych pracovníkov nezamestná a od všetkých pracovníkov podpísanú zmluvu spolu s ich pracovnými preukazmi odovzdá do 10. februára 1915.

Keďže zmluva bola vyhotovená v maďarskom jazyku gazda Ján Baláž ju dal robotníkom preložiť a až potom potvrdili zmluvu svojim podpisom, ktorým bol vo všetkých prípadoch krížik.

1. apríla 1915 bola zmluva upravená tak, že Ján Baláž, robotnícky gazda mal doviest' na polročnú pracovnú sezónu 110 párov robotníkov pri tých istých zmluvných podmienkach.

Zmluva platná na rok 1915 bola predĺžená aj na rok 1916 s nasledujúcimi zmenami a doplnkami.

Na každý týždeň dostala jedna osoba 0, 25 kg mäsa alebo ako náhradu zato 35 halierov, ďalej 2 kg tvarohu a 2 koruny.

Každý pár žencov dostal na celú dobu žatvy 2, 5 kila slaniny a namiesto 8 korún bolo určených 15 korún na zakúpenie masti, soli a zeleniny. Denná mzda sa zvýšila o 10 halierov. Muži mladší ako 15 rokov a ženy mladšie ako 14 rokov sa do práce najať nemohli. Ženci mali snopy viazať do vlastnoručne urobených povriesel. Špagáty mali byť vydané len na viazanie obilia, ktoré malo tak krátku slamu, že sa z nej

nedali urobiť povriesla.

Od pracovníkov podpísanú pracovnú zmluvu spolu s pracovnými preukazmi mal gazda odovzdať zamestnávateľovi do 25. februára 1916.

LITERATÚRA

- HÚŠČAVA, A., 1972: Poľnohospodárske miery na Slovensku. Bratislava, SAV, 260 s.
CHVOJKA, M., SKÁLA, J., 1982: Malý slovník jednotek měření. Praha, Mladá fronta, 278 s.
UHLÁR, V., 1980: Veľké Uherce. Vlastivedné múzeum Topoľčany, 127 s.

PRAMENĚ

Pracovné zmluvy z thonetovského veľkostatku zo zbierkového fondu Tribečského múzeu v Topoľčanoch uložené pod evidenčným číslom H – 2062.